

Ambari genera, & uires. Tur alio. Quidam præterea in fontibus quibusdam Ambarum natam scribunt, qui bituminis modo illud eructant. Huius sententia est recentioribus Græcis inuenio Symeonem Sethi, qui Ambarum describit his uerbis. Ambar, quod & Ambar appellatur, in diuersis locis scaturit. Sunt enim eius fontes ut bituminis, & sulphuris, & rerum similitum. Tria Ambari faciunt genera. Præfertur colore fuluum est Selachito Indiæ peitium. Aliud subalbidum, quod est Sinchrio felicis Arabiæ oppido aduehitur. Tertium atrum, & cæteris uiribus imbecillius. Excalfacit Ambarum, & siccatur: ce rebrum, & cor olfactu roborat. Semibus, & natura frigidis opem mirificè præstat. Quare ipsam potius, quam iuuenibus chirothecæ Ambaro imbutæ concedi deberent. Vino infusum temulentos efficit. Cæterum ex antedictis quæ sit Ambari historia ut uerior accipienda, non equidem ausim decernere, quod nihil adhuc certi atque explorati habeam.

Fuchsij opinio. Neque etiam libet subscribere sententiæ Fuchsij, quauis uiri eruditissimi: qui in libro de componendis medicamentis, quem ultimo loco auctum edidit, Ambarum nostri usus factitium esse censet, atque legitimum Ambarum, de quo scripserunt Mauritanii, quodque ipse succini generi adscribit, desiderari. Siquidem non uideo, quibus rationibus, uel auctorum testimonijs hanc suam comprobet sententiam. Muscus arboreus ῥέρον, ἢ ὁπωλάγγιον Græcis appellatur: Muscus, Latinis: Axnech, aut Vsnec, Arabibus: Mosco, Italis: Moosch, Germanis. At Moschus odoratus μόσχος Græcis recentioribus nominatur: Moschus, Latinis: Misch, seu Mesch, Arabibus: Muschio, Italis.

Α'γάλλοχον.

AGALLOCHVM.

CAP. XXI.

AGALLOCHVM lignum est, quod ex India, atque Arabia deportatur, thuiæ ligno simile, maculatum, odoratum, gustu adstringens cum quadam amaritudine: cute uerius quam cortice uestitur, aliquantulum uersicolore. Manditur, aut decocto os colluitur, commendandi halitus gratia: sudores arcet toto corpori insparsum: pro thure ad suffimenta substituitur. Radix epota drachmæ unius pondere, humida stomachi uitia, & imbecillitatem, feruoremque mulcet: si lateris, iocinerisue dolor excruciat, si dyfenterix, aut tormina infestant, ex aqua bibere prodest.

Agallochi consideratio.

AGALLOCHVM à Græcis, & Latinis recentioribus, sicuti ab Aphris Lignum aloës appellatur. Optimum à Lusitanis est Calecut Indiæ emporio ad nos conuehitur. Etsi etiam Venetias hac ætate ex Alexandria Aegypti præstantissimum afferatur: siquidem igni accensum suauissimum, ac periuicundum spirat odorem. Nec ob id putandum hoc illegitimum esse, quod ἑσργαμένον, id est punctis maculatum non sit: quoniam Oribasius non legit ἑσργαμένον, sed ἑσρῖ μέν ὄνν ἐν ὁδῶδες, id est. Est igitur odoratum &c. Quemadmodum nec id etiam legit Serapio, qui nec punctorum, nec macularum meminit: sicuti nec Paulus. Cæterum non diu est, quod legitimum importari cœpit: nam licet antea, quibusdam non deesset Agallochum uerum; nihilominus, quod rarissimum esset, officinæ ferè omnes eius loco, ut superius diximus, oleastrum Rhodium suppediabant: quem falsò existimauit Ruellius aspalathum esse. Nascitur Agallochum (ut Lusitani per meridiem in orientem nauigantes testantur) in insula Taprobana, alijsque confinibus locis, cuius integros truncos in Lusitaniam, & Hispaniam iidem secum attulere, qui non modò incensi, sed manuum tantam attritu suauiter (ut aiunt) redolent. Porro ubique pretiosum Agallochum est: nam & in locis, ubi nascitur, plurimi penditur. Verum Agallochum, quod tantopere præstet, hæcenus mihi uidere non licuit. Sunt, qui somniantes dixerint, Agallochi arborem uidisse neminem, cum terrestri tantum paradiso proueniat: illudque ferri fabulantur fluminibus, quæ (ut sacra testantur monumenta) ex eo manant. Atqui pro comperito habetur (ut paucis innuit Serapio) Gangem Indiæ amplissimum fluium quam plurima secum Agallochi fragmina uehere, quæ tamen in ipsum ducuntur aliorum fluminum cursu, qui in eum confluunt. Quippe eum fluij translucant loca, ubi Agallochum prouenit, aquarum inundationibus turgentes, huius truncos, fragmina, ac ramenta rapiunt unà cum alijs uarij generis lignis, & in Gangem transferunt: quemadmodum in nostris etiam fluminibus sæpe ac sæpius uisitur. Cuius rei indicium affert illud, quod Venetijs uenditur, utpote quod longo aquarum discursu omni ex parte laceratum, exesum, comminutumque spectetur. Quamobrem mirum non est, si dum manibus tractatur, id odoris non præstet, quo illud frangere prædicant ex natali solo in Lusitaniâ aduectum. Eius plura numerantur genera, si Serapioni fides est adhibenda, qui ex Abohanisa Arabo ita transcribit.

Agallochi fabula opinio.

Dicunt Agallochum in Arabia nunquam oriri; tametsi quædam ibi crescat planta neuig uocata, quæ quadantenus Agallochum refert. Verum præstantissimum India mittit: & quauis hoc genere differat (plura enim Indijs Agallochi sunt genera) id tamen quod uiribus cætera præcellit per excellentiam Indum peculiariter uocant, quemadmodum nigra myrobalana, quod cæteris præstent, Inda pariter appellant. Indum in quadam Indiæ insula inuenitur, quæ Finua nominatur. Selectissimum est nigrum, quod uarium ostendat colorem, iucci plenum, ponderosum, duritie compactum, crassum, non albicans, & quod accensum ægerrimè flagret. Secundæ bonitatis est Mondunum à Mondel Indiæ urbe denominatum. Tertium est Scificum, quod non obscure bonitatis præsumitur, quod sua præstanti ui, ac graue dine in aqua coniectum, non innatet, sed statim subsidat. porro ex hoc genere id magis præstat, quod crassum est, & plurimo humore prægnans. Postremam sedem habet Alcumericū Scifico bonitate cedens: tametsi Alcumeri non longius à Scifi distet, quam itinere triduo. Præstat in Alcumerici genere nigrum nulla albedine uarium, graue, ignium flammis diu resistens, ueruntamen uiribus Scifico infirmius est. Item ex auctoritate Cbealsetebeni idem ita scribit. Ferunt præterea, quod incolæ Agallochum statim ab arbore dissectum integro anno sepeliunt, ut ita terra obrutum marcescat cortex, lignumque tantum purum remaneat, adeo ut è ligno nihil erodatur. Ferunt insuper illis in regionibus colabentes ex Agallochi arboribus ramos, raptos à fluminum inundationibus per circumstantes regiones deferri. hæc Serapio. Cui subscribit è recentioribus Græcis Symeon Sethi, causam etiam reddens, cur annua sepultura dissectum Agallochum recondatur, cum inquit. Non aliàs odoratus futurum existimant, nisi prius marcorem aliquem & teredinem

Agallochi historia ex Serapio, & Sym.

et teredinem senserit: proinde harum regionum incolæ dissectum sub terra condunt, suoq; tempore eximunt, & negotiatoribus uendunt. Nicolaus Myrepsicus sapius in suis componendis medicamentis Agallochi crudi meminit, ubi Fuchsius prima de antidotis sectione, sic adnotauit. Saepe Agallochi crudi mentionem facit Nicolaus, ideoq; hoc loco, quæ nostra de illo sit sententia, exponemus. Per crudum itaq; lignum intelligo, quod non putruit: nam (ut testis est Symeon Sethi) eius regionis, in qua prouenit, incolæ idipsum concidunt, & sub terra multo puluere obruunt, & post aliquod temporis spatium, quantum scilicet sufficere uidetur, ligni partes educunt, & mercatoribus uendunt. crudum itaq; erit, quod terra non obruitur, sed statim ab arbore excisum ad usum rapitur. hæc Fuchsij sententia. A quo tamen nos pace sua dissentimus. nam si in componendis medicamentis præstantiora simplicia semper exposcimus, sitq; Agallochum illud præstantius, odoratiusq; (ut etiam Symeon ille refert) quod terra, uel puluere fuerit sepultum, non uideo, cur potius insepultum, & statim ab ipsa arbore excisum (id enim ob locorum distantiam recens habere nequimus) crudum uocauerit Nicolaus, præstantiusq; existimauerit. Puluere enim uel terra conditum coqui non potest, quod nullus ibi sit ignis, neq; calor, sed potius recrementitia humiditate exui, quæ fortasse odorem eius obtundit. Verum crediderim potius, per crudum Agallochum Nicolao illud designari, quod non fuerit antea elixum: quod inde fortassis odoratissima lauacra ex Agallochi decocto sibi conficiant Indi, aliq; odoramenta in regales præparent usus, ut etiam cum rhabarbaro fieri narrant. Vel fortè per crudum illud intelligit Nicolaus, quod impetu fluminum, longoq; eorum ductu per regiones non defertur. In his nanque caloricis regionibus aquæ à solibus non obscure calefactæ non modo illud omni ex parte diluunt, sed etiam elixant. Illud præterea addiderim, quod cum non modò crudum, sed etiam bonum addiderit Nicolaus, nullum aliud expetere uidetur, quam quod sepultum præstantissimum euaserit. Ceterum Agallochi omne genus excalfacit, & exiccat ordine secundo. Facit, ut Auicenna scribit, ad cordis affectus: ob idq; inter ea medicamenta, quæ cordi præsidio sunt, Agallochum recensuit. Huius non reperio meminisse Galenum alibi, quam in succidaneis, ubi centaurium supplet pro Agallocho. Lignum, quod Græci ἀγαλλοχον, Latini similiter Agallochum dicunt. Verum recentioribus Græcis ἐυάλλοχον nominatur, ut officinis Lignum aloës: Mauritanis, Hoad, Agabian, Agalugin, aut Agalugen: Italis, Agallocho, & Legno aloë: Germanis, Aloes holtz, seu Kreuz holtz: Hispanis, Lin aloë.

Fuchsij sententia improbat.

Agallochi facultas.
Nomina.

Νάρκαφθον.

NARCAPHTHVM.

CAP. XXII.

NARCAPHTHVM ex India defertur, corticosum, simile fycomori libro: quod iucundi odoris gratia suffitur. Miscetur thymiamatis compositis. Constrictionibus vuluæ suffitu prodest.

TAM breuiter, tanq; parca de Narcaphtho scripsit Dioscorides, ut nimirum mihi perdifficile sit explicare, quidnam hac ætate ad nos ex India afferatur, quod legitimum Narcaphthum referat. Eoq; magis quod nihil de hoc (quod equidem sciam) Theophrastus, & Plinius suis monumentis posteritatis memorie prodiderunt. Attamen non desunt indicia, quæ præ se ferant (si modò ad nos deferatur) id omnino esse Narcaphthum, quod uulgò officinæ uocant Tigname. nam tigname non aliud integrat, quam thymiana apud Græcos, quod apud Latinos suffimentum significat. Proinde cum huius in suffimentis frequentissimus sit usus, nil mirum si nouum ex usu sibi uendicauerit nomen, quod est thymiana. Id quod corrumpentes posterit tigname pro thymiamate dixerit. Ad hæc (ut Dioscorides inquit) iucundi odoris gratia per se suffitur, ac etiam alijs suffimentis inseritur. Quod in Tigname facile probatur, quippe id tantum usu uenit in cõpositis odoramentis, quæ ad suffiendum parantur, ita ut præterquam quod per se id muneris præstet, rare quoq; fiant suffimentorũ compositiones, quæ ipsum non recipiant. Quare admirari sinamus, si relicto proprio suæ arboris nomine, sibi a seuitiam nomenclaturæ ex suffimentis usurpauerit. Serapio Narcaphthũ Lasabaten uocat: & illud odorati calami uice supponi posse autumat. Νάρκαφθον Græcè, sicut Narcaphthum Latine appellatur: Arabicè, Nabach, siue Lasabaten: Italicè, Agallocho, atq; etiam Tigname, ueluti seplasarum uulgo.

Narcaphthi consideratio.

Tigname.

Nomina.

Κάγκανον.

CANCAMVM.

CAP. XXIII.

CANCAMVM Arabici ligni lacryma est, myrrhæ quodammodo similis, uirosi gustus, quam ad suffimenta usurpant. Vestes eo, additis styrace, & myrrha, suffiuntur. Vim proditur obtinere extenuandi obesos, si ternum obolorum pondere ex aqua, aut mulso aceto plusculos dies ebibatur: lienosis datur, comitialibus, & suspiriosis: menses cum aqua mulsa pellit: oculorum cicatrices confestim emendat: uino madefactum medetur eorundem hebetudinibus. aduersus gingiuas humore prægnantes, doloresq; dentium, non aliud efficacius.

CANCAMVM, quod notis omnibus Dioscoridis historiam referat (ut recentiorum ferè omnium medicæ materie studiosorum fert opinio) nec ex Arabia, nec aliunde ad nos aduchitur. Quidam tamen pro Cancamo gummi quoddã rufum, ac pellucens ostendunt, quod surculos incognitæ arboris undique circumuestit, myrrhæ quadamtenus simile. Veruntamen quod nulla (ut Dioscorides inquit) in eo manso saporis uirositas deprehendatur, alij id potius mentiri, quam esse legitimum Cancamum uolunt. Expetitur hoc gummi genus hoc tempore maxime insectoribus ad inficienda serica stamina, idq; uulgari sermone quidam in Italia appellant Lacca, quidam dimmutè Lacchetta. Cuius duo habentur genera, quæ tantum (ut opinor) bonitate differunt. Præstantius uulgò appellant Lacca sumetri: quod uerò deterius est, Lacca comberti, cognomentis fortassè à locis Arabum, à quibus deferuntur, acceptis. Primum surculis perpetuò obuolutum uisitur: alterum absque surculis in glebas concretum myrrhæ modo, quod etiam uiliori pretio uendunt. Hinc itaq; factum est, ut crediderint illi Serapionis auctoritate freti, hoc legitimum esse Cancamum: nempe

Cancami consideratio.

e quod

Laccæ Arabū
opinio uaria.

quod is Cancamū Laccam appellet, & quod arboris sit gummi, uel lacryma myrrham quadantenus referens: quodq; etiam eius meminerit Serapio, postquam de Dioscoridis et Pauli Cancamo egit, his uerbis. **L A C C A** (ut inquit Isac amran) res quædam est rubea, quæ tenuibus lignorū sirculis inheret, sapore non ingrato. Coquitur hæc, et inficiuntur inde panni rubeo colore, quam inficturam chermes appellant. Quod uerò post inficturam subsidet, & infictoribus remanet, pariter Laccam uocant. Caterum Laccæ ex Armenia defertur exiccans, & exalfaciens ordine secundo. Ventriculum, & iecur roborat, eorumq; infarctus expedit, ictericos iuuat, & aquas pellit. Eluitur ad medicamenta hac ratione. Ramuli, qui hoc scatent gummi, diligenter franguntur, ac subinde aqua perfunduntur, in qua odoratus iuncus aristolochiaq; infirbuerint, deinde pistillo agitantur, cum autem ab agitatione resederint, aqua leuiter abicitur. quod si una tantum lotionem non pelluceat, secundo item repurgetur, demum sicceatur in umbra, & recondatur in uase uitreo. hæc Serapio. Quibus palam est, gummi, quod infictoribus uulgò Laccæ dicitur, Laccam esse Arabum, & à Græcorum Cancamo differre: quod Dioscoridi Cancamum lacryma sit Arabicæ arboris, uirosi gustus: Serapioni uerò res quædam rubea, ex Armenia, non ex Arabia allata, tenuibus lignorum sirculis inherens, sapore non ingrato. Item Dioscoridi Cancamum obesos extenuat, lienosos iuuat, suspiriosos, & comitialibus prodest, menses pellit, oculorum cicatrices delet, & hebetudinem curat, timentes gingiuas cohibet, & dentium dolores tollit. Serapioni autem tantum obstructions aperit, uiscera imbecilla roborat, iecoris dolores mulcet, & regium morbum, & hydropem sanat. quæ omnia medicamentorum diuersitatem præ se ferunt. Quo fit, ut non ab re existimauerint peritiores medici, nos omni-

Cācamum &
laccæ quòd idē
sint, y probatur.

no Dioscoridis Cancamo esse destitutos. Veruntamen non desunt rationes, nec probatissimorum auctorum testimonia, quibus etiam probari possit, Græcorum Cancamum, & Arabum Laccæ idem esse. Nam etsi hæc, quæ allata sunt, omni ex parte uera uideantur; si quis tamen Dioscoridis codicem hoc capite scateat mendis animaduertit, & rem omnem accuratius, diligentiusq; perpenderit, certior fortasse fiet, nos Cancamo non omnino destitui. Ego enim cum Paulum, qui in omni simplicium censu omnia ex Dioscoride transcripsit, accuratius perlegerem, inuenissimq; illi Cancamum lacrymam esse Arabicæ arboris, myrrhæ similem, odore grato, & quod nullius uirosi gustus meminerit, illico orta est suspicio, quod ea particula Dioscoridi illegitimè accesserit. Auxit deinde suspicionem hanc Serapio: quippe qui capite de Laccæ de Cancamo agens, dum (ut assolet) ex Dioscoride transcribit, nusquam huius particule mentionem fecerit. quod fortasse Dioscoridis codex, à quo transcripsit, hac menda facile uacaret. Sed illud adhuc magis rem ita se habere mihi persuasit, quod primum legatur in Dioscoride, Cancamum uirosi esse gustus, quod scetoris, non sua uolentia indicium est: mox cum styrace, et myrrhæ ad sufficiendas uestes expeti, ut grato comendatur odore. quæ ut inter se maximè repugnant, ita etiam deprauatæ lectionis præbent suspicionem. His itaq; rationibus, & auctoritatibus non ab re adductus esse uideor, ut quasi crediderim Dioscoridis codicem hoc in loco uitiatum fuisse. Vnde postea factum sit, ut eius Cancamū ab Arabico diuersum sese ostenderit. Neq; sanè huic opinioni illud obstare uidetur, quod

Laccæ factiū
genera.

plura in morbis curandis Cancamo assignauerit Dioscorides, quam Serapio. siquidem nulli dubium est, quin ea medicamenta, quæ obesos extenuant, lienosos iuuant, & menses eient, possint pariter uentriculum et iecur roborare, eorumq; infarctus expedire, & cutem subeuntes aquas, & fille suffusos sanare. Hæc autem silentio inuoluenda non duximus, non ut nostra hæc probetur, uel improbetur opinio, sed ut alijs ueritatis inuestigandæ pateat aditus. Sunt etiam factiæ Laccæ plura genera: quæ ex diuersarum infictionum sedimento pictoribus tantum parantur. Alia nanque conficitur ex pimpinellæ bacca, quam uulgò uocant Cremese, & Cremesino: ex infictorio cocco alia: alia ex natiua Serapionis laccæ: alia denique ex ligno, quod brasiliū uocant, omnium deterrima. quarum nulla ad medicamenta admittitur. Non tamen desunt, qui credant, chermesinum infictoribus uocatum esse arboris gummi: imò illud idem, quod Serapio, auctore Isac, rem rubeam (ut paulò antè diximus) esse ait, quæ tenuibus lignorum sirculis inheret, & quod ea inficiuntur panni rubeo colore, quem chermes appellant. quandoquidem huius sententiæ reperio fuisse Fuchsum.

Fuchsi opinio improbat.

sed meo iudicio non exactè rem explorasse uidetur. quippe chermesinum, quo puniceo, & purpureo colore serica stramina inficiuntur, est (ut Itali optime norunt) pilula, uel bacca exigua pimpinellæ radicibus in orientibus regionibus adnascens, non autem gummi, uel roscidum, uel aliud per se manans, ab eo perquam longè diuersum. siquidem hoc nil aliud est, quam natiua Serapionis laccæ, quam proprie Itali uocant uulgò laccæ & lacchetta, infictoribus tantum expetita ijs inficiendis sericis, quæ uiliori ueneunt pretio. Nec obstat, quod dixerit Serapio, quæ hic secutus est Fuchsius, huius laccæ inficturæ uocari chermes: quippe proprio capite de chermes, nil sanè aliud per chermes intelligit, quam coccum infictorium Dioscoridis. quo fit, ut existimauerim in eo capite de laccæ omnino subesse mendam, uel auctoris, uel interpretis: & fortè melior hæc esset lectio. Coquitur hæc, & inficiuntur inde panni rubeo colore, adeo ut cocci-

Pharmacopolarum error.

nei uideantur: uel adeo ut ijs similes sint, quorum inficturis inficitur chermes. Aberrant præterea pharmacopolarum quam plurimi Dialaccam antidotū componentes, quod legitima Armeniacæ laccæ loco, quam Arabes prodidere, factiæ, & pictoribus tantum dicatas immisceant. Sed caueant, quæso, ne hunc errorem corrigentes in alterum non minus detestandum incidant: id nanq; ijs facile continget, si Monachis, qui in Mesuem scripserunt, morè gerent. Hi enim iam rei medicæ professores asserere non dubitarunt, immiscendam esse loco cancamū, seu laccæ in magnâ dialaccæ antidotum eam Aphricæ arboris lacrymam, quam seplasta sanguinem draconis appellant, quæq; Dioscoridis cinnabaris ab omnibus esse censetur. Sed certè ij magis hallucinantur, quam ut refelli debeant, quod ea lacryma in compluribus facultatibus cancamo aduersetur. Quippe Arabicum Cancamum, quod potissimè antidotus illa exposcit, tanquam à Mauritanis inuentum, præterquam quod uentriculum, & iecur roborat; adeo eorum infarctus, & obstructions expedit, ut ictericos quidem, & aqua intercute laborantes iuuat. Contrà uerò draconis lacryma propria uel efficaciter adstringit, ita ut scriptum reliquerit Dioscorides, eam lacrymam iisdem pollere uribus, quibus hæmatites lapis: cuius tamen uis est, ut mensium profluuia sistat, non autem ut eliciat, Cancami modo, præsertim ubi uasorum infarctu remouentur. ob idq; maximè expetitur ad sanguinis emanationes, ad uulnera cohibenda, & osium fracturas ferruminandas.

Monachorū lapsus.

sed

Sed monachos missos faciamus: & seplasiarios admonemus, ut si nostro consilio uti uelint, non aliud pro lacca in eam antidotum imponant, quam laccam ipsam Serapionis. quæ natiua ex Armenia ad sericorum uellerum insectum copiosissima ad nos defertur. siquidem de hac intellexerunt Mauritanii: quos secutus Nicolaus Myrepsicus in sua Diacacæ confectioe laccam insectorum immiscuit. Quod κρόκος Græci, Latini item Cancanum uocant: Arabes, Sach, siue Lach: Itali, Cancano: uulgus officinarum, Lacca.

ΚΥΦΙ.

CYPHI.

CAP. XXIII.

CYPHI odorati suffimenti compositio est, dicata dijs: qua abunde Aegyptij sacerdotes utuntur. In antidota misceri solet: suspiriosis datur in potu. Permultæ componendi rationes, quarum una hæc est. Sumito cyperi dimidium sextarium, cum pari baccharum iuniperi adultæ modo: uuæ passæ pinguis, exemptis uinaceis, minas duodecim: resinæ purgatæ minas quinque: calami, & iunci odoratorum, & aspalathi, singulorum minam: myrrhæ duodecim: uini ueteris sextarios nouem, cum duabus mellis minis. Vuam passam, detractis uinaceis, tufam cum uino, & myrrha subigito: cætera tufa, & cribrata adijcito: die uno humorem combibere finito. dein mel coquito, dum sibi glutinis adsciscat crassitudinem: eliquatam resinam accuratè permisceto cum reliquis diligenter contritis, & in fictile uas recondito.

NON omnes sanè Dioscoridis codices, præsertimq; uetustiores hoc Cyphi caput recipiunt. Quo fit, ut crediderim cum plerisque rei medicæ peritis, id illegitimè huc accessisse. siquidem non rationi consentaneum esse uidetur, Dioscoridem hic de simplicium materia scribentem, composita medicamenta tam inconsultè, ac præter rem simplicibus inferuisse: præsertim cum id nulli superiorum commode adnecti possit, quemadmodum est de multis alijs compositionibus. Vt κρόκος Græcis, ita etiam Latinis, & Italis, Cyphi appellatur.

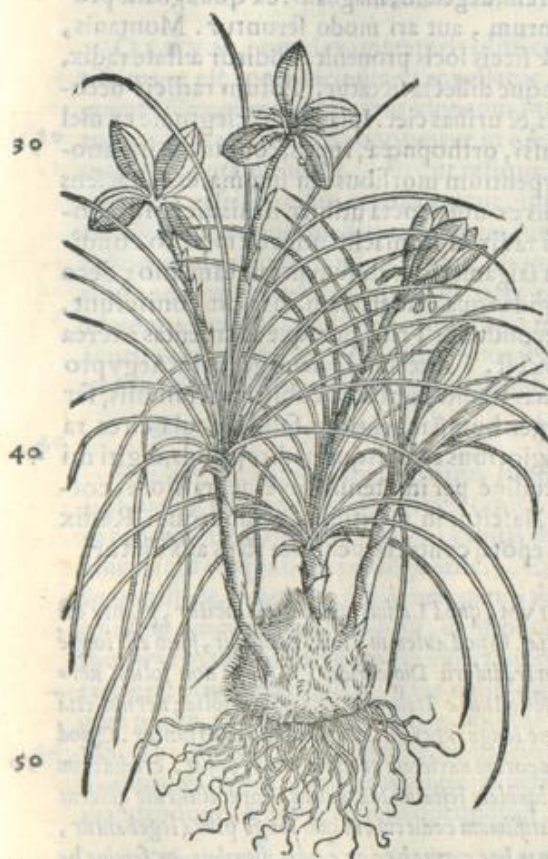
Cyphi caput adscititium.

Nomina.

Κρόκος.

CROCVM.

CAP. XXV.

CROCVM optimum in medendi vsu Coryceum, recens, & boni coloris, paulum candidi gerens in capreolo, oblongum, omnibus suis partibus constans, non fragile, plenum, à quo detractum est nihil, quod madefactum manus inficit, nec situm redolet, aut cariem sentit, subacre: sin huius generis non est, aut uetus, aut humore perfusum creditur. Secundus locus datur Coryceo, è tractu Lyciæ contermino. Tertius Lycio, è monte Olympe. Dein ex Aegibus Aetoliæ. Cyrenaicum & Centuripinum inter Sicilica omnia uiribus infirmius est.

Omnium natura oleracea. Itali tamen ob succi copiam, & coloris uenustatem, tingendis mortarijs dicauerunt: quibus de causis magno uenditur. Vtilissimum in medicina quod antè descripsimus. Adulteratur immisto crocomagmate tuso, atque etiam sapæ subtilu: contrita, quò pondus adijciatur, simul argenti spuma, aut plumbagine. Sed maleficium declarat insidens puluis, præsertim si defrutum in odorando subolet. Thessalus ipsum tantum odoratum esse uoluit. Alij exitiosum, tribus drachmis ex aqua potis. Procul dubio uim coquendi, emolliendi, atque substringendi habet: vrinam cit: elegantem colorem præstat: qui ex passo biberint, crapulam non sentient: oculorum fluxiones illitum cum humano lacte cohibet: additur in potiones, quæ interaneorum causa temperantur: ad vuluæ etiam, sedisq; cataplasmata, utiliter inditur: venerem stimulat: vergentes ad ignem sacrum inflammationes mulcet: auricularijs collectionibus utile. Quò facilius conteratur, in calido fictili sole sicari oportet, celeriterq; uersari. Vrinam mouet radix ex passo pota.

Κροκόμαγμα.

CROCOMAGMA.

CAP. XXVI.

CROCOMAGMA fit expressis unguenti crocini odoramentis, & in formas digestis. Optimum est odoratum, modicè myrrham olens, graue, nigrum, ligni expers, læue, subamarum, quod madefactum croci colorem reddit, gustatumq; uehementer dentes ac linguam inficit, multis durans annis: quale est quod à Syria defertur. Habet suas uires ad delenda, quæ caliginem oculis obuersant:

c 2 urinam

vrinam cit, calfacit, concoquit, & emollit: Vires croci proportione quadantenus repræsentat: quãdoquidem plurimam croci partem sibi Crocomagma uendicat.

Croci consi-
deratio.

CROCVM quidem ubique terrarum cognoscitur. In Italia, & præsertim in Hetruria, Mauritanorum modo uulgò uocatur Zaffarano: quanquam non desunt rura in agro nostro Senensi, quæ corrupto à Croco uocabulo ipsi sunt appellati Gruogo. Cæterum crocum Coryceum, & Lycium in Olympo monte decerptum (quod sciam) ad nos non aduehitur. Quapropter quod ab Aquila Vestinorum urbe affertur, primum sibi locum uendicat in Italia. Constat optimum esse, & Aquilano longe præstantius, quod in Germania oritur, è Vienna Austria metropoli deuectum. Sed huiuscemodi sanè perexiguum est, idq; difficulter transiit ad Italos, ob eius frequentissimum in cibis usum apud Pannonios, & Germanos. Floret Crocum (ut Theophrastus auctor est) uergiliarum occasu, paucisq; diebus: confestim uerò cum folio florem quoque expellit. Gaudet calcari, & melius ita euadit. Croci meminit Galenus libro

Croci vires
ex Galeno.

VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Crocus paululum etiam adstringens quid obtinet, quod terream, frigidumq; ostendimus. Sed superat in eo calfaciens & qualitas, & facultas, ut tota eius essentia secunda sit ordinis excalfacientium, & primum exiccantium, proinde concoquendi quoq; uim quandam habet, adiuuante scilicet in hoc & pauca adstrictione. Quippe quibus medicamentis, cum non admodum excalfaciant, pauca adest adstrictio, ea parum facultatem habent essentijs emplasticis uocatis, quas cum iunctas esse caliditati non uehementi contigerit, concoquentes esse ostendimus. Et lib. II. de comp. med. secundum locos: Crocum, ait, suo odore caput ferit, & mentem tentat, peucedani, & fructuum lentisci modo. Κρόκος, Græcè: Crocus, Latine nominatur: Zabafaran, aut Zafaran, Arabicè: Zaffarano, Italicè: Saffran, Germanicè: Azafran, Hispanicè: Saffran, Gallicè. Κρο-

Nomina.

κίμαγμα idem nomen retinet apud Græcos, Latinos, & Italos.

Ελένιον.

HELENIVM.

CAP. XXVII.

Helenij cõsi-
deratio.

HELENIVM folia habet uerbasci angustioris folij, asperiora, oblonga: caulem quibusdam in locis non emittit: radicem subalbidam, interdum subrufam, odoratam, subacrem, uegetam, magnam: ex qua agnatae propagines liliorum, aut ari modo seruntur. Montanis, umbrosis, & siccis locis prouenit. Fodiunt æstate radix, particulatimque dissecta siccat. Potum radice decoctum menses, & urinas ciet. Ipsaque in eclegmate ex melle prodest tussi, orthopnææ, ruptis, conuulsis, inflationibus, & serpentium moribus. In summa excalfaciens est. Folia eius ex uino cocta utiliter ischiadicis illinuntur. Helenii radix & stomacho utilis est in passo condita: siquidem salgamarii paululum siccatam eam, mox decoctam, & frigida aqua madefactam, in sapam coniiciunt, & ad usum recondunt. Trita, potaque ad cruentas excretionis efficax est. Alterum Helenii genus in Aegypto gigni Crateuas tradit. Herba est cubitalibus ramulis, serpylli modo per humum repentibus. folijs lenticulæ circa ramos, sed longioribus crebrisque: radice pallida, digiti minoris crassitudine, per ima tenui, supernè crassiore, cortice nigro. Nascitur in maritimis, collibusque. Radix una in uino epota, contra serpentium ictus auxiliatur.

HELENIVM, quod Latinis etiam Inula dicitur, planta est uulgaris notitie. Quod autem in Italia prouenit, folio est longè maiore, quam tradiderit Dioscorides. Quippe non solum uerbasci angustifolio Inulae Italicæ maiora insunt folia; uerum etiã ea magnitudine longè superant, quæ latifolio exoriuntur. Quod tametsi pro locorum uarietate euenire facile possit: crediderim

tamen hoc in loco Dioscoridis codicem pluribus scaterere mendis. Siquidem testatur Marcellus Florentinus uir quidem apprime doctus, se habuisse Dioscoridis uetustissimum, ac probatissimum codicem, in quo longè plura legebantur, quam in cæteris ferè cunctis Græcis exemplaribus. Sed præsertim in hoc capite hæc de caule, floribus, & semine habebantur. Caule ex se mittit Helenium crassum, hirsutum, cubitalem, & aliquando maiorem, angulosumq;: flores luteos: & in his semen uerbasci simile, tactu pruritiu faciens. Quare mirum non est, si etiam alia hic desiderari possint, cum non facile adducar, ut credam, Dioscoridem Helenij radiceis, cuius tantum est in medicamentis usus, tum amaritudinem, tum formam subicuisse. Meminit Inula Plinius lib. XIX. cap. V. ubi sic habet. Sifer his seritur mensibus, februario, martio, aprili, augusto, septembri, octobri. Breuior his est, sed torosior amariorq; Inula, per se stomacho inimicissima. Eadem dulcibus mistis saluberrima. Illustrata maxime Iulie Augustæ quotidiano cibo. Superuacuum eius semen, quoniam oculis ex radice excisis, ut arundo seritur. Item lib. X. cap. V. Inula quoq; inquit, à ieiunis commanducata dentes confirmat, si ut eruta est, terram non attingat. Conditia tussim emendat. Radice

eis uerò decoctæ succus tincas pellit. Siccatur autem in umbra farina, tussis, & conuulsis, & inflationibus, et artē-
rijs medetur. Venenatorum morsus abigit. Folia ex uino lumborum dolori illinuntur. hactenus Plinius. Ceterum
Aegyptium helenium, quod Crateus auctoritate memorie prodidit Dioscorides, ad nos (quod ego sciam) non defer-
tur, nec in Italia prouenit. Hoc à nostrate non distinxit Auicenna, sed utrunque simul confudit. Meminit huius et-
iam Plinius libro XXI. cap. x. his uerbis. Helenium è lacrymis Helenæ dicitur natum: & ideo in Helena insula lau-
datissimum. Est autem frutex humi se spargens, dodrantalibus ramulis, folio simili serpyllo. Item lib. eodem cap.
XXI. Helenium, inquit, ab Helenæ lacrymis (ut diximus) natum, fauere creditur formæ: cutem mulierum in fa-
cie, reliquæque corpore nutrire incorruptam. Præterea putant usu eius quandam gratiam ijs, ueneremque conci-
liari. Attribuunt & hilaritatis effectum eidem potæ in uino, eumque quem habuerit nepenthes illud prædicatum ab
10 Homero. quod tristitia omnis aboleatur. Est autem succi prædulcis. Prodest & orthopnoicis radix eius in aqua ieiun-
nis pota. Est autem candida intus, & dulcis. Bibitur & contra serpentium ictus ex uino. Mures quoque contrita di-
citur necare. hæc Plinius. Quibus satis constat, non modo in Aegypto hoc Helenij genus prouenire, sed etiam in
Helena Aegæi insula præstantissimum haberi. Helenij uires scripsit Galenus libro VI. simpl. medic. sic inquit. Helenij
herbæ radix maximè utilis est, non primo statim occursum exarsciens: ac proinde non dicenda est calida, &
siccata exactè, ceu piper tum arrium, tum candidum, sed cum recrementitio humore. Quapropter ecligmatis, quæ fa-
ciunt ad educendos ex thorace, & pulmone crassos, lentosque humores idoneè commiscetur. Rubrificant quoque ea
partes frigidis, ac diuturnis uexatas affectibus, cuiusmodi sunt nonnullæ coxarum passionēs, ischiadas uocant, &
exiguæ assiduæque articulorum quorundam præ humiditate procidentia, ac luxationes. hæc ille. Ceterum sunt
20 Helenij succo tela uenatoria inficiantur, uenenata efficiuntur, idque in Dalmatia fieri narrant, ut seras omnino per-
dant. Quod tamen potius fabulosum, quam historicum crediderim. Planta, quæ Græco nomine ἑλένιον, Latino
Helenium & Inula dicitur: Arabico, Iasim, siue Rasen: Italico, Lella, Enoa, aut Enola: Germanico, Alant:
Hispanico, Raiz de alla: Gallico, Aulnee.

Helenij Ae-
gypt. confid.

Helenij uires
ex Galeno.

Fabulosum.

Nomina.

Ὀμφάκινον, καὶ πᾶν ἔλαιον.
OLEVM.

OMPHACINVM, ET OMNE
CAP. XXVIII.

OLEVM, quod ex immaturis oliuis exprimitur, ad multos usus rectè ualentibus accommoda-
tissimum est. omphacinum id appellatur. Præstat recens, odoratum, quod non mordeat. Tale un-
guentorum compositionibus idoneum intelligitur. Stomacho utile est, quod astringat: gingiuas cō-
30 trahit, dentes firmat, si contineatur in ore: sudores cohibet. quò autem uetustius, ac pinguius, eò ad
medicamenta aptius est. Et (ut reliqua in commune dicantur) omne oleum calfacit, emollit uen-
trem, à perfrictionibus corpus tuetur, ipsumque promptius ad obeunda munera reddit. aluum e-
mollit, ulcerantium medicamentorum uires permistum hebetat: contra uenena datur, assiduè potū,
redditumque uomitionibus: soluit aluum heminae mensura cum pari ptisanæ succo, aut aqua po-
tum: ad tormina calidum simul decocta ruta tribus sextarijs in potu datur: uentris animalia pellit:
idem maximè dei intestini morbo laborantibus infunditur. Vetus magis calfacit, & uehementius di-
scutit: oculorum claritati sublitum confert. Si uetusti non sit occasio, in uase decoquitur ad mellis
crassitudinem, ut uetustatem representet.

Ἐλαιον τῆς ἀγριελιάας. OLEVM SYLVESTRIS OLIVAE. CAP. XXIX.

OLEVM, quod syluestres oliuæ fundunt, uehementer astringit, & ad sanorum usus secundum
sibi locum uendicat. In doloribus capitis utiliter pro rosaceo substituitur: sudores arcet, defluentes
capillos inhibet: furfures, ulcera capitis manantia, scabiem, leprasque abstergit: tardius canitiē sen-
tiunt, qui eò quotidie perunguntur. Candidum oleum fit hoc modo. Album colore, nec annicu-
lo uetustius, in nouum fictile oris patuli funditur, centum heminarum mensura, & sub solem media
quaque die concha refunditur, ex altoque demittitur, ut assidua deuolutione, ictuque agitatam re-
spumet: octaua die sœnum græcum mundum quinquaginta denariorum pondere, calida aqua made-
factum, donec emollescat, in supradictum oleum deijcitur, ita ne extillet aqua: postea tedæ præpin-
guis picæ, assulatim cæxæ æquale pondus adijcitur, & transactis octo diebus, oleum concha moue-
50 tur. Vbi candorem contraxerit, in uas nouum uetere uino affusum recondi debet, substratis fertulæ
Campanæ corollis drachmas undecim pendentibus, cum pari iridis pondere. sin minus, rursus soli
mandandum, & idem munus obeundum, usque dum inalbescat.

Σικυώνιον ἔλαιον. SICYONIVM OLEVM.

CAP. XXX.

SICYONII componendi ratio hæc est. In lebetem oris lati, stanno inductum, funditur noui olei al-
bi, quod crudæ oliuæ reddiderunt, congius unus: aquæ semicongius. Leui id igne coquitur, leniter
mouendo: at ubi bis efferbuit, & subtracto igne refrixit, innatans oleum concha decapulatur, & adie-
cta noua aqua conferuescit, & reliquis, ut diximus, peractis reponitur. In Sicyonia maximè fieri con-
sueuit, Sicyonij inde accepto cognomine. Calfactoriam ad quendam usque modum uim habet. Fe-
bri, ac neruorum uitijs prodest. sœminæ ad commendandum faciei nitorem eo utuntur.